

Кравчук А. С.

Студентка 1-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПШ»

Науковий керівник:

Звягіна І.Н., старший викладач, факультет соціології та права НТУУ «КПШ».

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА І СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сьогочасне цивільне законодавство України ґрунтується на римському приватному праві. Це простежується як у основних положеннях і принципах цивільного права, так і в окремих інститутах речового, зобов'язального та спадкового права. Діючий Цивільний кодекс України закріплює і розширяє необхідні гарантії та основні принципи римського приватного права. Це принципи рівності громадян перед законом (*aequitas*), справедливості (*iustitia*), сумлінності (*bona fidei*), свободи волі людини (*libertas voluntatis hominis*).

Вплив римського приватного права на сучасне цивільне законодавство настільки великий, що його неможливо звести до якоїсь певної кількості статей Цивільного кодексу України. Випадки прямого або опосередкованого впливу римського права багаточислені. Це стосується як загальних положень права, так і статусу осіб, позовної давності, речових та зобов'язальних прав, окремих видів договорів, спадкового права тощо.

Дослідимо лише певні випадки впливу римського приватного права на цивільне законодавство, який простежується не тільки в розвитку українського цивільного права, але і в самій загальній побудові Цивільного кодексу України, відповідній системі викладу в Інституціях Гая і Юстиніана: особи - речі - зобов'язання. Римський юрист Гай стверджував: перш ніж говорити про право, необхідно говорити про осіб, для яких це право існує. Особу завжди характеризує правоздатність. Правоздатність сучасного громадянина в корні відмінна від правоздатності римських громадян. В дієздатності вплив римського приватного права очевидний - це поділ громадян на вікові категорії: 1) малолітні у віці до 14 років (*impuberes*) можуть здійснювати самотійно лише

дрібні побутові правочини (ст. 31 ЦК України); 2) неповнолітні від 14 до 18 років (minores) можуть розпоряджатися своїми доходами.[1]

У ст. 34 ЦК України передбачена емансипація (emancipatio), відома ще римському праву, тобто оголошення неповнолітнього повністю дієздатним. Слід, однак, відзначити, що метою даного інституту в Стародавньому Римі була не стільки збільшення прав неповнолітніх, скільки покарання підвладного сина. У ЦК України врегульовані і такі інститути як опіка та піклування, аналогічні римським (Глава 6 ЦК України). Але треба зазначити, що цілі встановлення опіки та піклування різні. У римському праві - збереження майна малолітньої, в сучасному праві - захист прав і законних інтересів громадян.

Незаперечний вплив римського речового права на сучасне законодавство України і щодо класифікації речей - розподіл їх на тілесні і безтілесні (res corporales і res incorporales). У ЦК України також представлений подібний поділ речей: речі рухомі і нерухомі (ст. 181); речі подільні та неподільні (ст. 183); головні речі і приналежності (ст. 186). [1] У римському праві існували такі інститути як «Право постійного користування» - римський аналог узуфрукта (право користування річчю і її плодами); чисто римські інститути - іпотека (форма застави) і сервітути (права на чужі речі) (Глава 30.).

Термінологія (proprietas), а також поняття права власності своїм корінням сягає в римське приватне право. Проте необхідно вказати, що значний період часу в римському приватному праві не існувало єдиного терміна, що означає право власності.

Крім відомих ще з римського права неустойки, поручительства, завдатку і застави, в ЦК передбачені два нових способи забезпечення зобов'язань - притримання майна боржника і гарантія. Між заставними відносинами в римському приватному праві і сучасними можна углядіти спадкоємність: у сучасному цивільному праві існують такі види застави - застава рухомого майна, схожа з римським «ручним закладами» - pignus, і заставу нерухомого майна - іпотека (hipoteca).

Безумовно, викладені в даній роботі випадки рецепції римського права в сучасне законодавство не є вичерпними. Але тим не менше, і вони доводять

неперевершений вплив римського приватного права на сучасне цивільне законодавство України. Разом з тим слід зазначити, що сучасне законодавство України не може прямо ґрунтуватися на інститутах римського приватного права, бо сама економічна організація суспільства незмірно ускладнилася. Однак основні ідеї і риси римського приватного права впливають на сучасне цивільне законодавство, є зразком для законотворчої діяльності в сучасних умовах, тим паче, враховуючи те, що українська правова система вбудовується сьогодні в загальноєвропейські процеси інтеграції.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 435-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2003. - № 40-44. - Ст. 356.